

Janusz Lehmann

"Bulletin de L'Institut Royal du Patrimoine Artistique", T. XVI, 1976-1977 : [recenzja]

Ochrona Zabytków 33/3 (130), 267-268

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEGLĄD ZAGRANICZNYCH CZASOPISM KONSERWATORSKICH

BULLETIN DE L'INSTITUT ROYAL DU PATRIMOINE ARTISTIQUE. Bruksela. Ukazuje się raz w roku.

Tom XVI (1976—1977), stron 231, ilustracje

Tom dedykowany pamięci Maurice Van den Stock, kierownika administracyjnego Królewskiego Instytutu Dziedzictwa Artystycznego w Brukseli.

N. Goetghebeur, A. Declaire-Goossens, L. Kockaert, I. Vynckier, *La chasse peinte pré-eyckienne de Namur. Essai d'identification, examen et traitement (Malowany relikwiarz przedeyckowski z Namur. Próba identyfikacji, badanie i konserwacja)*, ss. 7—25, 14 il., str. w jęz. flamandzkim. W latach 1969—1971 przeprowadzono w Instytucie badania i konserwację średniowiecznego, malowanego relikwiarza. Relikwiarz, datowany na ok. 1400 r., pochodził z opactwa w Floreffe i został ofiarowany w 1858 r. przez opata Namurskiemu Towarzystwu Archeologicznemu. Obecny właścicielem obiektu jest Muzeum Dawnej Sztuki Namurskiej w Namur. Relikwiarz ten jest rzadkim i cennym przykładem sztuki przedeyckowskiej. Wykonane w Instytucie badania relikwiarza obejmowały: analizę ikonograficzną, inwentaryzację stanu zachowania drewna i materii malarskiej, badania mikroskopowe i mikrochemiczne, badania radiograficzne i reflektografię w podczerwieni, oznaczenie pigmentów i spoiw. Konserwację ograniczono do niezbędnych zabiegów oczyszczenia powierzchni, zabezpieczenia i utrwalenia drewnianego podłoża, zapraw, pozłoty i malatury, usunięcia nieregularnych szarych uzupełnień ubytków i wyretuszowania białych krawędzi zapraw akwarelami. Do oczyszczenia użyto octanu amylu, do utrwalenia złoceń i malatury masy woskowo-żywicznej na gorąco. Próby użycia roztworu żelatyny dały wyniki negatywne.

H. M. J. Nieuwdoorp, M. Annaert i L. Kockaert, *Het laat 14 de Eeuws-Mariabeeld uit Brugge in het Museum Mayer Van den Bergh en haar polychromie (Madonna z Brugges z końca XIV w. w Muzeum Mayer Van den Bergh i jej polichromia)*, ss. 26—27, 3 il., str. w jęz. francuskim. Madonna z Dzieciątkiem z Muzeum Mayer Van den Bergh w Antwerpii, datowana na lata 1380—1400, uznawana jest za jeden z najważniejszych i najwyższej klasy zabytków rzeźby średniowiecznej. Jest to rzeźba z wapienia, polichromowana, była trzykrotnie przemalowana, ostatnio w XIX w. Usunięcie przemalowań i odsłonięcie dobrze zachowanej polichromii oryginalnej pozwoliło na identyfikację dzieła. Kwerenda dokumentów archiwalnych wykazała, że rzeźba pochodzi z nie istniejącego już kościoła Św. Donata w Brugges. Polichromia rzeźby wzorowana jest na polichromiach alabastrowych, marmurowych, zdobionych kością słoniową Madonn, gdzie dyskretne akcenty kolorystyczne podkreślają jedynie szlachetność naturalnego materiału.

G. van de Voorde, J. Flamme, *A simple compensation method in the printing of high-contrast negatives (Prosta metoda kompensacji przy wykonywaniu odbitek i powiększeń z przekontrastowanych negatywów)*, ss. 38—55, 8 il., str. w jęz. flamandzkim i francuskim. Opisana metoda znajduje zastosowanie w ulepszaniu odbitek i powiększeń wykonywanych ze zdefektowanych i nierównych negatywów. Najważniejszym zabiegiem jest sporządzenie maski kompensacyjnej przez wykonanie metodą stykową diapozytywu z poprawianego negatywu. Jako sposoby dalszego wyrównywania polecane jest lokalne stosowanie ciepłego wywoływacza, wzmacniacza lub osłabiacza farmerowskiego.

M. Serck-Dewaide i L. Kockaert, *Les Sedes Sapientiae Romanes de Berthem et de Hermalle sous Huy. Etudes des polychromies successives (Romańskie Sedes Sapientiae z Berthem i z Her-*

malle sous Huy. Studium kolejnych polichromii), ss. 56—76, 10 il., 2 tab., str. w jęz. flamandzkim. Nie znane *Sedes Sapientiae* — typ siedzącej Madonny z Dzieciątkiem — z Berthem zostało odkryte w kapliczce rozbieranej przy okazji budowy autostrady Bruksela—Liège. W latach 1971—1975 Instytut wykonał badania i zabezpieczenie rzeźby. W zbiorach Królewskich Muzeów Sztuki i Historii w Brukseli znajduje się podobne *Sedes Sapientiae*, pochodzące z Hermalle sous Huy. Konserwację tego obiektu przeprowadzono w latach 1951—1952, kiedy zasady konserwacji rzeźb średniowiecznych dopiero krystalizowały się i były żywo dyskutowane. W 1972 r. w związku z wystawą sztuki Ren—Moza obiekt został ponownie poddany konserwacji. Treścią artykułu jest studium porównawcze obu tych rzadkich i interesujących zabytków wczesnośredniowiecznej rzeźby kultowej. Zbadano kolejne przemalowania rzeźb, wykonano dokumentację wszystkich koncepcji kolorystycznych, przeprowadzono analizy mikrochemiczne pigmentów i spoiw, badania radiograficzne i reflektografię w podczerwieni, badania stereomikroskopowe drewna i warstw malarskich, sporządzono dokumentację fotograficzną (kolorowe i czarno-białe) oraz dokumentację rysunkową. Poprawiono konserwację rzeźby z Hermalle, przeprowadzoną w latach 1951—1952, oraz wykonano dokładną rekonstrukcję rysunkowo-malarską pierwotnej polichromii obiektu. Podobnie w wypadku rzeźby z Berthem wykonano rekonstrukcję rysunkową wszystkich warstw — koncepcji kolorystycznych rzeźby, i udokumentowano ich stan zachowania. Zdecydowano się na odsłonięcie najciekawszej, a równocześnie stosunkowo dobrze zachowanej, czwartej warstwy, prezentującej koncepcję kolorystyczną rzeźby z XIV w.

L. Kockaert, *Dating easel painting with a penetrometer (Datowanie malarstwa sztalugowego za pomocą penetrometru)*, ss. 77—83, 7 il., str. w jęz. francuskim i flamandzkim. Proponowana metoda pomocnicza w datowaniu opiera się na fakcie, że twardość i rozpuszczalność warstwy malarskiej obrazu zmienia się (zmiany są mniej więcej proporcjonalne) w czasie. Opisano urządzenie do oznaczania twardości malatury metodą pomiaru głębokości wnikania igły penetrometru, będącej pod stałym obciążeniem, do warstwy malarskiej zmiękczanej określonym rozpuszczalnikiem. Przeprowadzone próbne oznaczenia twardości malatury czterech obrazów dokładnie datowanych wykazały, że metoda ta może być pomocna w datowaniu obrazów, których czas powstania nie jest znany lub budzi wątpliwości.

J. Jansen, *Vijf nieuw-geïdentificeerde werken Van de Mechelse beeldhouwer Nicolaas Van der Veken (1637—1709) (Identyfikacja pięciu dzieł rzeźbiarza z Malines, Nicolasa van der Vekena)*, ss. 84—95, 6 il., str. w jęz. francuskim. Identyfikacja i studium pięciu rzeźb figuralnych Nicolasa van der Vekena znajdujących się w Berlaar-Gestel, Herentals i Lille. Przeprowadzone studium wykazało, że rzeźbiarz pracował nie tylko dla kościołów w rejonie Malines. Twórczość jego podzielić można na trzy okresy stylistyczne. W pierwszym artysta wzoruje się na Lukasz Faydherbe, w drugim osiąga pełną dojrzałość, a tworzone postacie pełne są indywidualnego czaru, natomiast w trzecim wykazuje swoiste tendencje manierystyczne, akcentowane wydłużaniem proporcji rzeźbionych postaci.

C. Périer-d'Ieteren, *Un triptique manieriste anversois conservé à Diest (Antwepski tryptyk manierystyczny zachowany w Diest)*, ss. 96—119, 7 il., str. w jęz. flamandzkim; w ramach artykułu:

Ch. van den Bergen-Pantens, *Contribution à l'identification des premiers donateurs (Przyczynek do identyfikacji pierwszych fundatorów)*. Tryptyk *Pokłon Trzech Króli* z kościoła St. Sulpice w Diest, malowany na tablicach z drewna dębowego (wym. 119 × 81,5 + 119 × 37,5 + 119 × 36 cm), był konserwowany w Instytucie

w latach 1974—1976. Przeprowadzone przy okazji konserwacji badania fizyczne, a szczególnie radiografia i reflektografia w podczerwieni, pozwoliły na odkrycie nieznanych szczegółów rysunku i kompozycji oraz herbów fundatorów. Analiza uzyskanych danych umożliwiła skorygowanie datowania i uściślenia atrybucji.

E. de Witte, *Polyvinyl alcohol. Some theoretical and practical informations for restorers* (Polialkohol winylowy. Informacje teoretyczne i praktyczne przydatne dla konserwatorów), ss. 120—129, wykresy i tab., str. w jęz. francuskim i flamandzkim. Polialkohol winylowy znajduje coraz szersze i powszechniejsze zastosowanie w konserwacji zabytków. Autor omawia zalety i wady poszczególnych rodzajów polialkoholu winylowego zależnie od jego ciężaru cząsteczkowego i czystości. Podaje nazwy handlowe i charakterystyki produktów poszczególnych firm. Charakteryzuje ujemny wpływ na jego trwałość wysokiej wilgotności powietrza i temperatury, soli nieorganicznych i niektórych związków organicznych. Poleca polialkohol winylowy do wszystkich czasowych zabezpieczeń i montażu, natomiast zaleca ostrożność w stosowaniu polialkoholu jako spoiwa integralnego i przepajania oryginalnego tworzywa zabytków.

M. Comblen-Sonkes, *Roger Van der Weyden dessinateur. Comparaison de ses dessins autonomes et du dessin sous-jacent de ses tableaux* (Roger van der Weyden — rysownik. Porównanie jego rysunków i podrysowań obrazów), ss. 130—142, 9 il., str. w jęz. flamandzkim. Autorka nawiązuje do artykułów na temat rysunków pod obrazami Rogera van der Weydena ujawnionych za pomocą fotografii w podczerwieni, opublikowanych w tomach XII i XIII „Biuletynu” (1970 i 1971—1972). Uzupełnia rezultaty swoich ówczesnych badań studiami zachowanych rysunków Rogera van der Weydena oraz fotografii w podczerwieni dalszych obrazów, a mianowicie tryptyku Braque’a z Muzeum Luwru, Bożego Narodzenia z Capilla Real w Grenadzie, Madonny z Dzieciątkiem ze zbiorów Instytutu Sztuki we Frankfurcie. Podaje wiele nowych, interesujących szczegółów na temat techniki rysunku i malarstwa van der

Weydena, odkrytych dzięki zastosowaniu metod fizycznych i chemicznych.

L. Masschelein-Kleiner, L. Maes, *Etude technique de la tapisserie de Pays Bas Méridionaux. Les tapisseries anversoises des XVIe et XVIIe siècles* (Studium techniczne opon z południowych Niderlandów. Opony antwerpskie z XVI i XVII w.), ss. 143—153, 2 tabl., str. w jęz. flamandzkim i angielskim. Analiza barwników opon antwerpskich z XVI i XVII w. wykazała, że technika szesnastowiecznych gobelinów stanowiła kontynuację tradycji rzemiosła średniowiecznego, stosującego trwałe i sprawdzone w czasie materiały. Z barwników używane były głównie: rezeđa barwierska, marzanna, kermes, urzet, indygo. Stosując zaprawy galusowe, glinowe, żelazowe i cynkowe, z wymienionych barwników uzyskiwano około 40 kolorów i ich odcieni. W XVII w. pojawiły się nowe barwniki, na ogół mniej trwałe, takie jak koszenia na zaprawie cynowej, drzewo fizetowe, fustik, kampsz i orselia. W artykule omówiono również tekstury szesnasto- i siedemnastowiecznych tkanin oraz wykazano różnice w grubościach przędzy, skrętach nici i gęstości tkania.

Komunikaty

E. de Witte, *Het vernissen van vensterglas om kunstvoorwerpen te beschermen tegen UV stralen* (Wernikowanie okien w celu zabezpieczenia dzieł sztuki przed promieniowaniem nadfioletowym), ss. 155—156.

L. Masschelein-Kleiner, *Les méthodes de conservation des textiles dans trois musées des Etats-Unis* (Metody konserwacji tkanin w trzech muzeach Stanów Zjednoczonych), ss. 156—157.

Kronika, 1974—1975, ss. 159—231, przedstawia najważniejsze prace i wydarzenia Instytutu oraz wykaz publikacji.

Oprac. Janusz Lehmann